

विद्युतीय सञ्चारमाध्यममा नेपाली भाषाको प्रयोग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौँ पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

बालकृष्ण चापागाईं
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६३

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि श्री बालकृष्ण चापागाईंले विद्युतीय सञ्चारमाध्यममा नेपाली भाषाको प्रयोग शीर्षकको प्रस्तुत शोधकार्य शोधार्थी स्वयम्ले परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको हो । म उहाँको शोधकार्यप्रति सन्तुष्ट छु । यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका निम्ति विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०६३/११/१८

.....
प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

काठमाडौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग, त्रि.वि., कीर्तिपुर

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत विश्वविद्यालय क्याम्पसका छात्र श्री बालकृष्ण चापागाउँले त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम. ए.) नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नुभएको विद्युतीय सञ्चारमाध्यममा नेपाली भाषाको प्रयोग शीर्षकको शोधपत्र सोही प्रयोजनका निमित्त स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधमूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्रा. घनश्याम उपाध्याय कँडेल (विभागीय प्रमुख)
२.	प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम (शोध-निर्देशक)
३.	प्रा. मोहनराज शर्मा (बाह्य परीक्षक)

मिति : २०६३/११/२८

कृतज्ञता-ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि श्रद्धेय प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतमज्यूको निर्देशनमा तयार गरेको हुँ । कार्यव्यस्तताका बीच पनि शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा हार्दिकतापूर्वक निर्देशन तथा विविध ज्ञानवर्द्धक सल्लाह र सुझाउ दिएर अविस्मरणीय सहयोग गर्नुभएकोमा उहाँप्रति म आभारी रहेको छु ।

विद्युतीय सञ्चारमाध्यममा नेपाली भाषाको प्रयोग शीर्षक स्वीकृत गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्ने नेपाली केन्द्रीय विभाग तथा शोधकार्यको सिलसिलामा सुझाउ, सल्लाह र महत्त्वपूर्ण मार्ग निर्देशन दिनुहुने विभागीय प्रमुख प्राध्यापक घनश्याम उपाध्याय कँडेल, प्राध्यापक मोहनराज शर्मा, प्रा. डा. दयाराम श्रेष्ठ (पूर्व विभागीय प्रमुख) ज्यूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । शोधपत्रको विषय चयनमा प्रेरित गर्नुहुने आदरणीय सञ्चारविद् एवं राजनीतिज्ञ प्रदीप नेपालज्यूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

यस शोधपत्रका लागि सुझाउ, सल्लाह दिएर सहयोग गर्नुहुने बालकृष्ण भट्टराई, हरिप्रसाद ज्ञवाली, ऋषिराम भुसाल, धर्मेन्द्र भट्टराई, डा. घनश्याम न्यौपाने 'परिश्रमी', कपिल लामिछाने, शालिकराम पौडेल, इ. खेटराज दाहाल, भगवान्चन्द्र ज्ञवाली, देवराज अर्याल, रमेश पौडेल, वीरेन्द्र नेपाल, डिल्लीराज अर्याल, योगेन्द्र पौडेल तथा कम्प्युटर सेटिङ्ग र साजसज्जामा सहयोग पुऱ्याउने केदार अधिकारीप्रति धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

यस शोधपत्रको पाण्डुलिपिको तयारी, कम्प्युटर टाइप, भाषासम्पादन तथा सामग्रीसङ्कलन जस्ता कार्यमा सहयोग गर्ने सबैप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । अन्त्यमा यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि., नेपाली केन्द्रीय विभागसमक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०६३/११/१८

.....

बालकृष्ण चापागाईं

शोधकर्ता

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद

१. शोधपरिचय	१-१०
१.१ शोधशीर्षक	१
१.२ शोधकार्यको प्रयोजन	१
१.३ विषयपरिचय	१
१.४ समस्याकथन	२
१.५ शोधकार्यको उद्देश्य	३
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.७ औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता	८
१.८ शोधकार्यको सीमाङ्कन	८
१.९ शोधविधि	९
१.९.१ सामग्रीसङ्कलनविधि	९
१.९.२ सङ्कलित सामग्रीको विश्लेषणविधि	९
१.१० शोधपत्रको रूपरेखा	९

दोस्रो परिच्छेद

नेपाली भाषाको विकासक्रम	११-१६
२.१ विषयप्रवेश	११
२.२ २००७ सालअघिको नेपाली भाषा	१४
२.३ २००७ सालपछिको नेपाली भाषा	१५
२.४ निष्कर्ष	१६

तेस्रो परिच्छेद

नेपालमा विद्युतीय सञ्चारमाध्यमको विकासक्रम	१७-४४
३.१ विषयप्रवेश	१७
३.२ नेपालको सन्दर्भमा विद्युतीय सञ्चारको प्रारम्भ र विकास	१७
३.३ रेडियोमा नेपाली भाषाप्रयोगको प्रारम्भिक अवस्था	३१
३.४ टेलिभिजनको पृष्ठभूमि र विकासक्रम	३१
३.५ नेपाल टेलिभिजनको स्थापना र भाषाप्रयोग	३६
३.६ नेपाली भाषामा चलचित्र	३९

३.७ विद्युतीय सञ्चारमाध्यममा नयाँ प्रयोग	४०
३.८ इमेल-इन्टरनेटमा नेपाली भाषा	४१
३.९ निष्कर्ष	४३

चौथो परिच्छेद

विद्युतीय सञ्चारमाध्यममा नेपाली भाषाको प्रयोग	४५-११५
४.१. विषयप्रवेश	४५
४.२. भाषिक त्रुटिका कारणहरू	४६
४.२.१ प्रयत्नलाघव	४७
४.२.२ वाक्स्खलन	४७
४.२.३ श्रवणलघुता	४७
४.२.४ व्युत्पत्तिज्ञानको अभाव	४८
४.२.५ उच्चारणगत दोष	४८
४.२.६ आशय स्पष्ट पार्ने क्रममा दोष	४८
४.३. भाषिक प्रयोगको अवस्था	४९
४.३.१ 'रेडियो क्लिनिक' रेडियो नेपाल	५०
४.३.२ 'सिटी टप रिक्कोइस्ट जोन' कान्तिपुर एफ्. एम्.	५६
४.३.३ 'फायर साइड' कान्तिपुर टेलिभिजन	५८
४.३.४ 'बहस' कान्तिपुर टेलिभिजन	६२
४.३.५ 'दिशानिर्देश' नेपाल वान टेलिभिजन	७०
४.३.६ 'सङ्घर्ष' नेपाल टेलिभिजन	७५
४.३.७ 'प्रतिध्वनि', नेपाल टेलिभिजन	७८
४.३.८ 'हेलो डक्टर' इमेज च्यानल	७९
४.३.९ 'द पवनकली सो' कान्तिपुर टेलिभिजन	८३
४.३.१० विज्ञापनमा नेपाली भाषा	९१
४.४. भाषिक प्रयोगगत त्रुटि	९७
४.४.१ प्रत्ययमा त्रुटि	१००
४.४.२ शब्दप्रयोगगत त्रुटि	१०२
४.४.३ शब्दावलीगत त्रुटि	१०७

४.४.४	वाक्यगत विचलन	१०८
४.४.५	प्राविधिक त्रुटि	१११
४.४.६	विविध त्रुटिहरू	११३
४.५	निष्कर्ष	११५

पाँचौँ परिच्छेद

उपसंहार तथा निष्कर्ष	११६-१२१
(क) उपसंहार	११६
(ख) निष्कर्ष	११७

सङ्क्षेपीकृत-शब्दसूची

सङ्क्षिप्त रूप		पूर्णरूप
आठौं सं.	-	आठौं संस्करण
इ.सं.	-	इस्वी संवत्
एम्. ए.	-	मास्टर अफ आर्टस् (स्नातकोत्तर)
क्र.सं.	-	क्रम सङ्ख्या
छै.सं.	-	छैटौं संस्करण
डा.	-	डाक्टर
ते.सं.	-	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि.	-	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
दो.सं.	-	दोस्रो संस्करण
प्रा.	-	प्राध्यापक
पृ.	-	पृष्ठ
वि.सं.	-	विक्रम-संवत्
सम्पा.	-	सम्पादक